

04 / 24

PROGNOSES EN PERSPECTIEVEN VOOR PRIMAIR ONDERWIJS FRYSLÂN

TOEKOMSTSCENARIO'S

CIJFERS / MENSEN / INZICHT

// INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	3
HUIDIGE UITDAGINGEN VAN HET PRIMAIR ONDERWIJS	5
MIGRATIE IS ONZEKER EN IMPACTVOL	7
GEVOLGEN ONDERWIJSINNOVATIES VOOR BENODIGDE LEERKRACHTEN	8
VIER TOEKOMSTSCENARIO'S	10
DASHBOARD	11
AFSLUITEND	14
BIJLAGE 1 - SAMENSTELLING KLANKBORDGROEP	15
BIJLAGE 2 - LITERATUUR EN BRONNEN	16
BIJLAGE 3 - ONDERZOEK VERANTWOORDING	17

// INLEIDING

Aanleiding

Overheden en maatschappelijke organisaties worstelen met demografische voorspellingen. Daardoor worden demografische prognoses vaak te snel aan de kant geschoven, in plaats van dat er actief beleid op wordt gemaakt. Het recente rapport "[Gematigde groei](#)" van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen (2024) geeft bijvoorbeeld een mooi overzicht van de uitdagingen en wijst op de noodzaak van politieke keuzes over de omvang en vorm van migratie. De bevolkingsomvang heeft grote betekenis voor de manier waarop de arbeidsmarkt, de zorg en het onderwijs ingericht worden. In dit rapport leggen we de nadruk op de betekenis voor het (primair) onderwijs.

In diverse gemeenten klinken weer groeiambities. Enerzijds is die groei niet onmogelijk. Een Lelylijn met woningbouw, de komst van vluchtelingen en westerlingen; het kunnen gamechangers zijn. Anderzijds zijn er de wetenschappelijk onderbouwde prognoses, die nog altijd krimp vanaf 2042 voor Fryslân voorspellen ([Dashboard Prognose Bevolking en Huishoudens | Staat van Fryslân \(arctis.com\)](#)).

Hoe kunnen we het debat in Fryslân goed voeden? De veranderende bevolkingssamenstelling heeft in het primair onderwijs gevolgen voor de leerlingenaantallen, lerarenaantallen, aantal scholen en de afstand tot scholen. En welke invloed heeft de vergrijzing? Het doel van dit onderzoek is partners te helpen op een meer brede en intelligente manier de toekomstige gevolgen van demografische verandering te verkennen, meer specifiek voor het primair onderwijs.

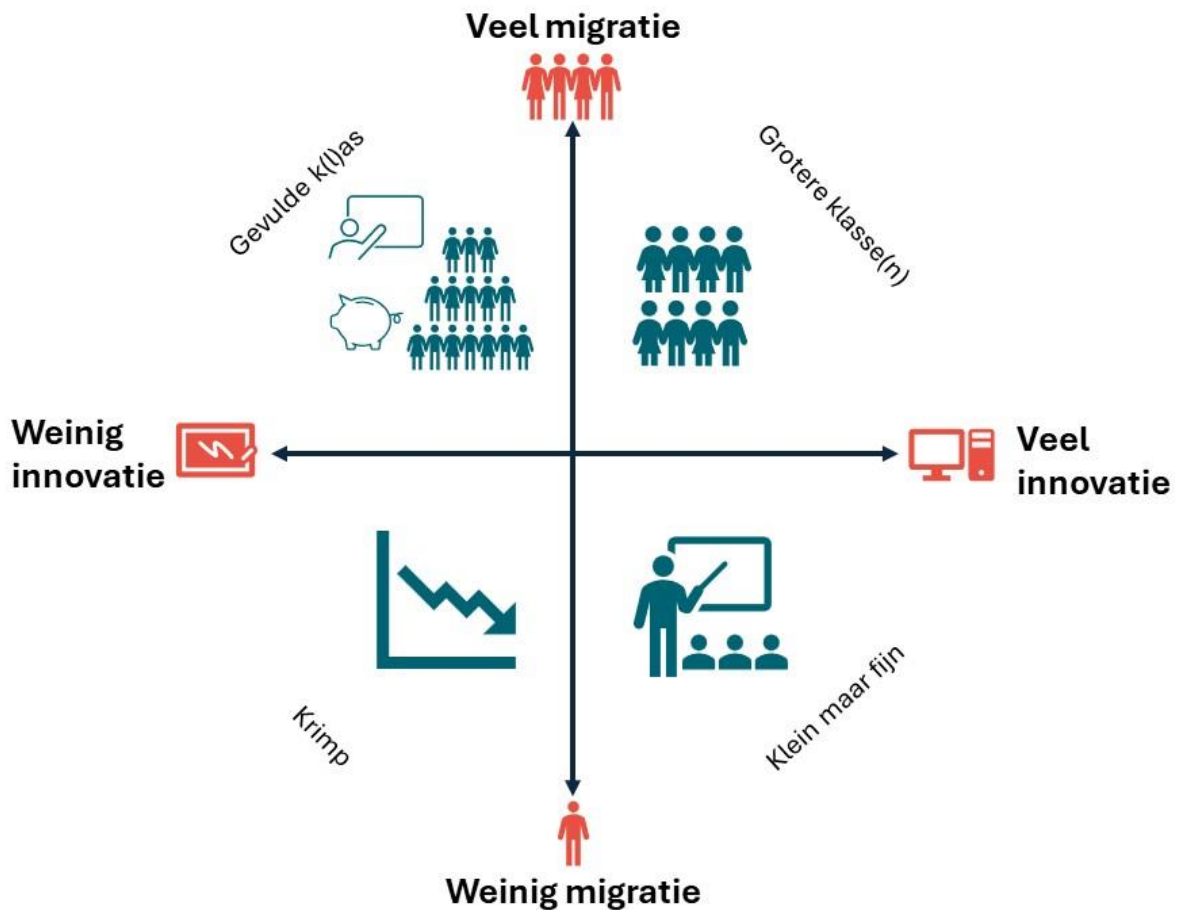
Model

Voor het inschatten van het aantal leerlingen in het primaire onderwijs en het aantal leerkrachten is gebruik gemaakt van de demografische prognoses van de provincie Fryslân. Op basis van het Primos model van ABF Research ([Primos Bevolking – ABF Research](#)) is een prognose gemaakt van het aantal kinderen van 4 tot en met 11 jaar per gemeente om een overzicht te krijgen van het verloop van het aantal leerlingen. Voor het aantal leerkrachten is op basis van het Primos model het aantal mensen in de leeftijd 20-64 jaar (potentiële leerkrachten) in de jaren 2023 tot en met 2051 voor de hele provincie geschat. Voor de inschatting van het aantal leerkrachten zijn vervolgens aannames gedaan over de omvang van de beroepsbevolking en het aandeel leerkrachten daarin, rekening houdend met het aantal FTE. Een meer uitgebreide beschrijving van de methode is te lezen in bijlage 3.

Werken met scenario's

Een andere benadering die partners meer inzicht kan bieden, is het werken met scenario's. Scenario's zijn op cijfers gebaseerde verhalen waarin trends en mogelijke gebeurtenissen een plek krijgen. Met de scenario's worden mogelijke toekomstige verkenning, zodat we meer grip krijgen op onzekerheden en hiernaar kunnen handelen. Voorbeelden hiervan zijn te vinden bij het CBS ([Dashboard Bevolkingsprognose \(cbs.nl\)](#)) en het NIDI met hun rapport getiteld "[Verkenning Bevolking 2050](#)".

Samen met een klankbordgroep hebben DataFryslân en Planbureau Fryslân vier scenario's onderkend. Voor meer informatie over dit proces zie bijlage 3. Daarbij zijn met een demografisch model per scenario aantallen leerlingen per gemeente en leerkrachten berekend. Hoe ziet voor elk scenario het primair onderwijs er in 2050 uit?

Leeswijzer

Dit rapport start met een beschrijving van de huidige situatie van het primair onderwijs in Fryslân, als het ware het snijpunt van de twee assen in bovenstaand afbeelding. Daarna worden de twee ontwikkelrichtingen beschreven: wat betekenen migratie en onderwijsinnovaties voor het primair onderwijs? Vervolgens duiden we de vier toekomstscenario's. Welke kant zou het op kunnen gaan?

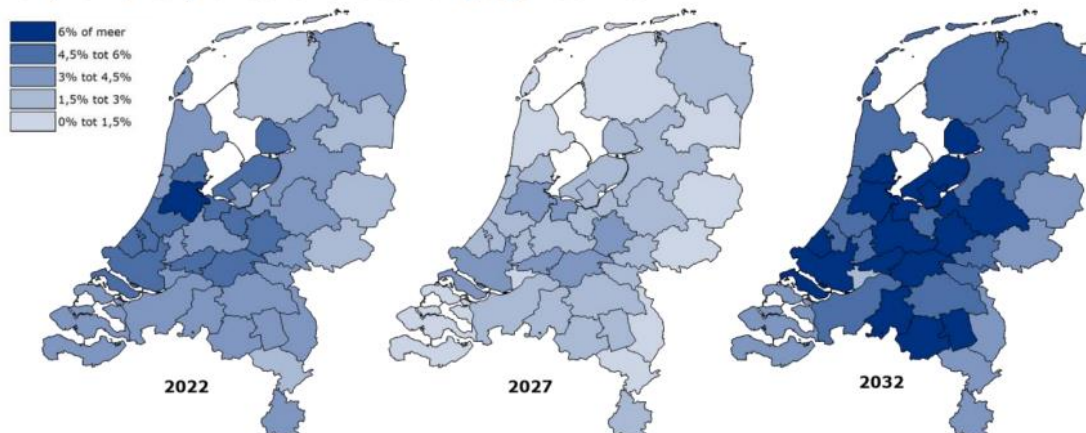
// HUIDIGE UITDAGINGEN VAN HET PRIMAIR ONDERWIJS

Het aantal schoollocaties in Fryslân is gedaald van 478 in 2007 naar 389 in 2021. Bijna alle scholen scoorden voldoende kwaliteit, twee waren er excellent en twee zwak of onvoldoende. (Bron: [Dashboard Onderwijs provincie Fryslân](#)). Als gevolg van dalende leerlingenaantallen zijn scholen, ook van verschillende nominaties, genoodzaakt samen te gaan. De ondergrens van de schoolomvang is afhankelijk van de bevolkingsdichtheid. In plattelandsgemeenten is de ondergrens 32 leerlingen, maar voor het borgen van de onderwijskwaliteit wordt ook wel een ondergrens van 36 leerlingen gehanteerd. De leerkrachten van deze scholen moeten veel verschillende niveaus van onderwijs begeleiden. Bijvoorbeeld drie groepen met elk 3 niveaus. Pluspunt is de grote betrokkenheid bij de dorpschool. De afstand tot de school, en daarmee de bereikbaarheid op de fiets, is wel een punt van aandacht.

Scholen hebben moeite vacatures te vervullen, de reserves van invalkrachten zijn uitgeput. Het is geen uitzondering dat parttime krachten gevraagd worden om langere werkweken te maken. Het noodgedwongen inhuren van tijdelijke krachten is een dure oplossing en ook suboptimaal voor de continuïteit van het team en daarmee voor de kwaliteit na het onderwijs. De arbeidsmarktregio Friesland heeft vergeleken met het landelijk gemiddelde een relatief laag tekort. Het toekomstige arbeidsaanbod wordt beïnvloed door twee demografische bewegingen. Ten eerste is dat de vervanging van diegenen die uitstromen, bijvoorbeeld door pensioen, dat noemen we de vervangingsvraag. En ten tweede de eventuele extra instroom die nodig is om groeiende vraag aan onderwijs op te vangen, dat noemen we de uitbreidingsvraag.

Omdat er in Fryslân meer 50-plussers en minder personen rond de 30 jaar zijn, zal Fryslân een hogere vervangingsvraag kennen dan landelijk. Wanneer rekening wordt gehouden met leerlingprognoses, vervangingsvraag en instroom van leraren dan wordt de onvervulde werkgelegenheid in Fryslân geraamd op 1,5 (2024) tot 2 procent (2027). (Bron: [Arbeidsmarkt voor leraren primair onderwijs 2022-2027, regio Friesland \(Adriaens & de Vos, 2022\)](#)). Een recent onderzoek van het UWV bevestigt dat het lerarentekort niet nieuw is, maar wel steeds nijpender. Als oorzaken noemt het UWV naast een vergrijzende lerarenpopulatie, onvoldoende instroom van de lerarenopleidingen en uitval van startende leraren die het onderwijs vaak weer snel verlaten. ([UWV, lerarentekort po, vo en mbo, november 2023](#))

Huidige en verwachte tekorten aan leraren/directeuren primair onderwijs
2022, 2027, 2032, Aandeel onvervulde werkgelegenheid in fte

Bron: Centerdata, bewerking UWV

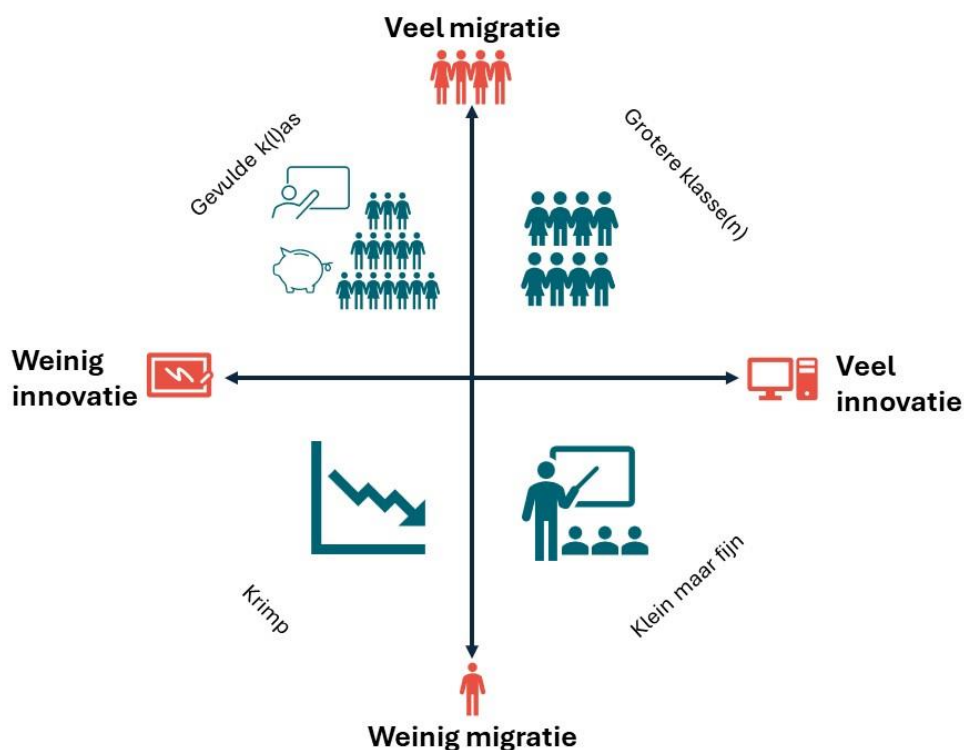
Het budget van een school is afhankelijk van het leerlingenaantal. Een groot deel van het budget wordt besteed aan personeel, een klein deel aan hulpmiddelen. Nieuwe technologie is duur terwijl het budget gebaseerd is 'op het krijtbord'.

// MIGRATIE IS ONZEKER EN IMPACTVOL

Op de verticale as van de scenario's staat de mate van migratie in en uit Fryslân. Migratie betekent dat mensen vanuit andere delen van Nederland en vanuit het buitenland naar Fryslân verhuizen. In de bevolkingsprognose wordt uitgegaan van een migratie die gebaseerd is op het verleden, waarbij de meest recente jaren zwaarder meewegen. Het verleden laat ook onverwachte migratie zien, zoals de komst van de grote groep Oekraïners in 2022. Onder de migranten bevinden zich leerlingen en de migranten kunnen kinderen krijgen. Het maakt voor het onderwijs uit of de leerlingen uit het buitenland komen en eerst Nederlands moeten leren. Daarvoor is één jaar extra geld beschikbaar, maar in de praktijk blijkt dat dit onvoldoende is omdat de taalachterstand niet in één jaar is weggewerkt.

Tegenover 'meer migranten' wordt de mogelijkheid van 'minder migranten' geplaatst. Dat kan ook betekenen dat er meer mensen uit Fryslân vertrekken. In dat geval moet er rekening gehouden worden met minder leerlingen. De bekostiging van scholen hangt samen met het aantal leerlingen. De scholen hebben dan dus minder budget en voor een aantal scholen zal de opheffingsnorm bereikt worden.

In het kwadrant van de vier toekomstscenario's is de onderste helft voor minder migratie en de bovenste helft voor meer migratie.

// GEVOLGEN ONDERWIJSINNOVATIES VOOR BENODIGDE LEERKRACHTEN

Op de horizontale as van de scenario's staat de mate van onderwijsinnovaties. Uitgangspunt is dat innovaties kunnen leiden tot betere onderwijskwaliteit en enige arbeidsbesparing. Innovaties kosten ook geld. We maken onderscheid tussen organisatorische en onderwijskundige innovaties.

Onderwijsregio

In de aanpak van het lerarentekort wordt al veel en goed samengewerkt, bijvoorbeeld binnen partnerschappen Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P) en RAP-regio's. Deze samenwerking vindt plaats in onderwijsregio's waar leraren, schoolbesturen en lerarenopleidingen regionaal bindende afspraken maken, zodat ze niet met elkaar concurreren om nieuwe leraren maar juist samen optrekken. De partijen brengen in kaart wat hun regionale opgaven zijn met betrekking tot het werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren van personeel.

Deze regionale samenwerking is belangrijk en noodzakelijk omdat besturen in het voortgezet onderwijs een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben voor een regionaal dekkend, kwalitatief hoogstaand en zo divers mogelijk onderwijsaanbod. De kwaliteit van dit onderwijs komt door het lerarentekort en in sommige regio's door leerlingenkrimp onder druk te staan. Arbeidsmarkt vraagstukken moeten regionaal opgepakt worden. De meeste besturen kunnen dit niet (meer) alleen en regionale kleuring in de aanpak is nodig (VO-Raad, 2022).

Fusies en schoolsamenvoegingen

Fusies van onderwijsinstellingen bieden verschillende voordelen. Ze kunnen resulteren in efficiënter gebruik van middelen, zoals gebouwen, personeel en lesmaterialen. Grotere instellingen kunnen ook een breder scala aan vakken en activiteiten aanbieden, wat de leerervaring van studenten kan verrijken. Fusies creëren ook samenwerkingen tussen verschillende pedagogische benaderingen en expertisegebieden, waardoor er meer diversiteit in lesmethoden ontstaat. Het kan ook kostenbesparend zijn door gedeelde administratieve diensten en faciliteiten. Aan de andere kant heeft een school een functie in de gemeenschap en hebben schoolsluitingen een invloed op de leefbaarheid in kleine kernen.

Taakdifferentiatie

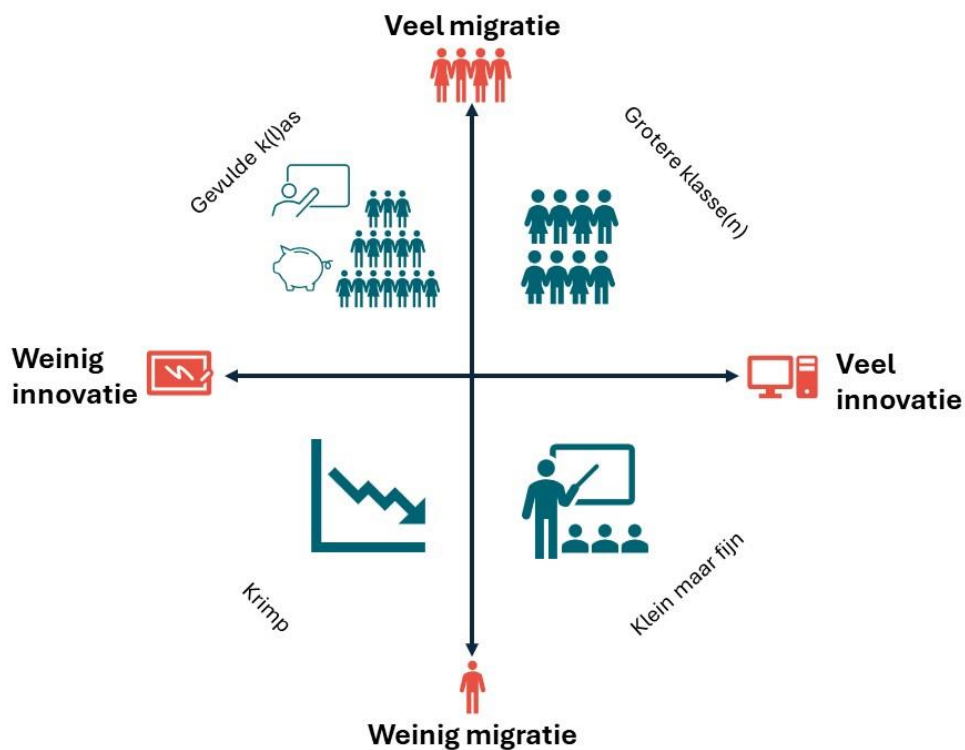
Het idee is om meer met onderwijsassistenten te gaan werken, aangezien hier genoeg belangstelling voor is. Binnen een Integraal Kindcentrum (IKC) is er een mogelijkheid voor een pedagogisch medewerker om binnen hetzelfde gebouw door te groeien naar een andere rol of functie. Deze groei kan plaatsvinden vanuit het werken in voorschoolse opvang naar taken binnen het basisonderwijs. Hierin kan ook de onderwijsassistent een belangrijke rol spelen. De onderwijsassistent heeft momenteel nog niet alle verantwoordelijkheden om voor de klas te staan. Een innovatie kan zijn dat deze rol anders wordt ingevuld, zodat deze assistent wel verantwoordelijkheden krijgt. Dit kan door middel van een andere benaming, zoals assistent-leerkracht. Een andere vorm van taakdifferentiatie is wanneer taken uit het veelomvattende takenpakket van een directeur bij iemand anders worden ondergebracht.

Verbeterde ICT

Op kleine scholen moet een leerkracht heel veel niveaus bedienen: drie niveaus per groep, soms drie groepen. Dit vraagt veel organisatie ('managen'), waarbij ICT wellicht kan ondersteunen. De ICT op sommige scholen is nog steeds een pijnpunt. Leer- en invalkrachten begrijpen regelmatig niet het gebruik van een digibord of computer. Hier zal meer aandacht voor moeten komen, willen scholen het onderwijsaanbod vernieuwen. Een voorzichtige inschatting van de personeelsbesparing is dat innovaties leiden tot een halvering van het tekort aan leraren.

In het kwadrant van de vier toekomstscenario's is de linkerhelft gevuld met minder innovatie en de rechterhelft met meer innovatie. Hierna worden de vier scenario's beschreven.

// VIER TOEKOMSTSCENARIO'S

Scenario Gevulde K(l)as

In dit scenario is er een toename van migratie en een lage innovatiegraad. Door een toename van het aantal leerlingen is er meer geld beschikbaar. Dit houdt ook in dat de klassen groter kunnen worden. Voor kleine dorpsscholen kan dit een uitkomst zijn. Anderzijds blijft de krapte op de arbeidsmarkt en blijft er dus druk staan op de leerkrachten en de kwaliteit van het onderwijs. Doordat de klassen groter worden en de innovatie achter blijft, zullen leerkrachten minder tijd kunnen besteden aan de individuele aandacht van de leerlingen.

Scenario Grote Klasse(n)

In dit scenario is er een toename van migratie en met een hoge innovatiegraad. Binnen dit scenario zal het aantal leerlingen toenemen en daarmee het budget. Er is geld voor innovaties. Een tekort aan leerkrachten kan worden opgevangen doormiddel van taakdifferentiatie, ondersteuning vanuit de onderwijsregio en/of fusies tussen scholen. Deze innovaties kunnen bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs.

Scenario Klein maar fijn

In dit scenario is er een afnemende migratie, maar met een hoge innovatiegraad. Binnen dit scenario zal het aantal leerlingen afnemen en het budget onder druk staan. Scholen moeten efficiënter werken. De hoge innovatiegraad blijkt uit een andere manier van organiseren van het onderwijs, bijvoorbeeld taakdifferentiatie of fusies. Door onderwijskundige innovaties kan kwaliteit worden behouden. Om in kleinere klassen de kwaliteit te behouden, zullen er meer samenwerkingsverbanden komen.

Scenario Krimp

In dit scenario is er een afnemende migratie met een lage innovatiegraad. Binnen dit scenario zal het leerlingenaantal afnemen. Dit is voornamelijk een bedreiging voor kleine scholen in dunbevolkte gemeenten. Door het lage aantal leerlingen zal er minder geld te besteden zijn, waardoor leerkrachten binnen dit scenario meerdere niveaus zullen onderwijzen. Daardoor kan de kwaliteit van het onderwijs onder grote druk komen te staan. Dit risico, samen met het geldtekort zal leiden tot het sluiten van scholen.

// DASHBOARD

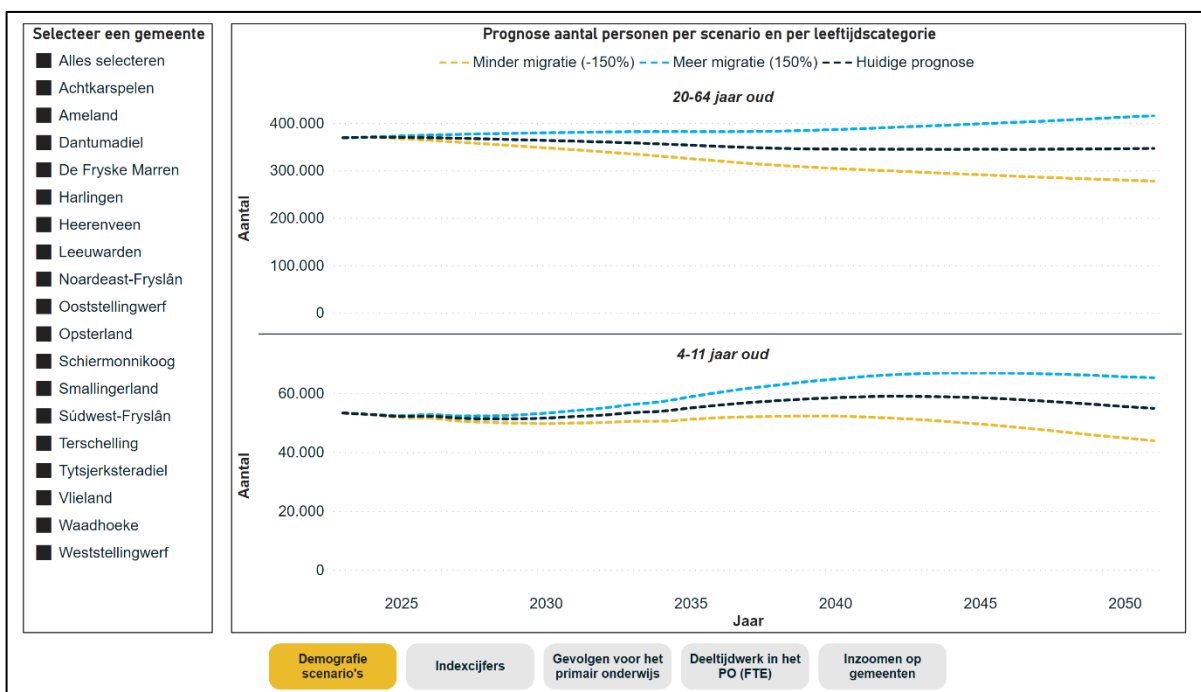
Een instrument om de gevolgen van migratie voor het onderwijs in beeld te brengen, is een dashboard. Zo'n dashboard biedt een geconsolideerd overzicht van relevante demografische gegevens, zoals leerlingenaantallen, aantal leerkrachten, FTE's en aantal leerlingen per leerkracht. Door deze informatie op een toegankelijke en visueel aantrekkelijke manier te presenteren, willen we beleidsmakers en onderwijsinstellingen faciliteren om een dieper inzicht te verwerven in de toekomstige uitdagingen en kansen die voortkomen uit migratie en demografische veranderingen.

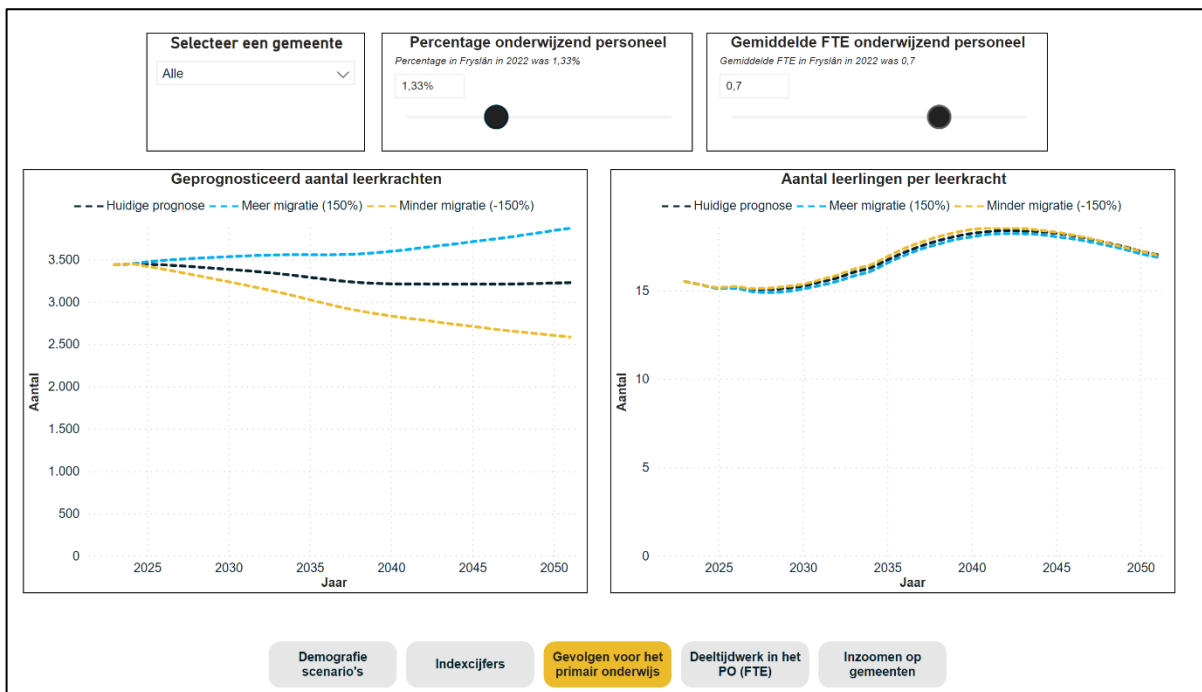
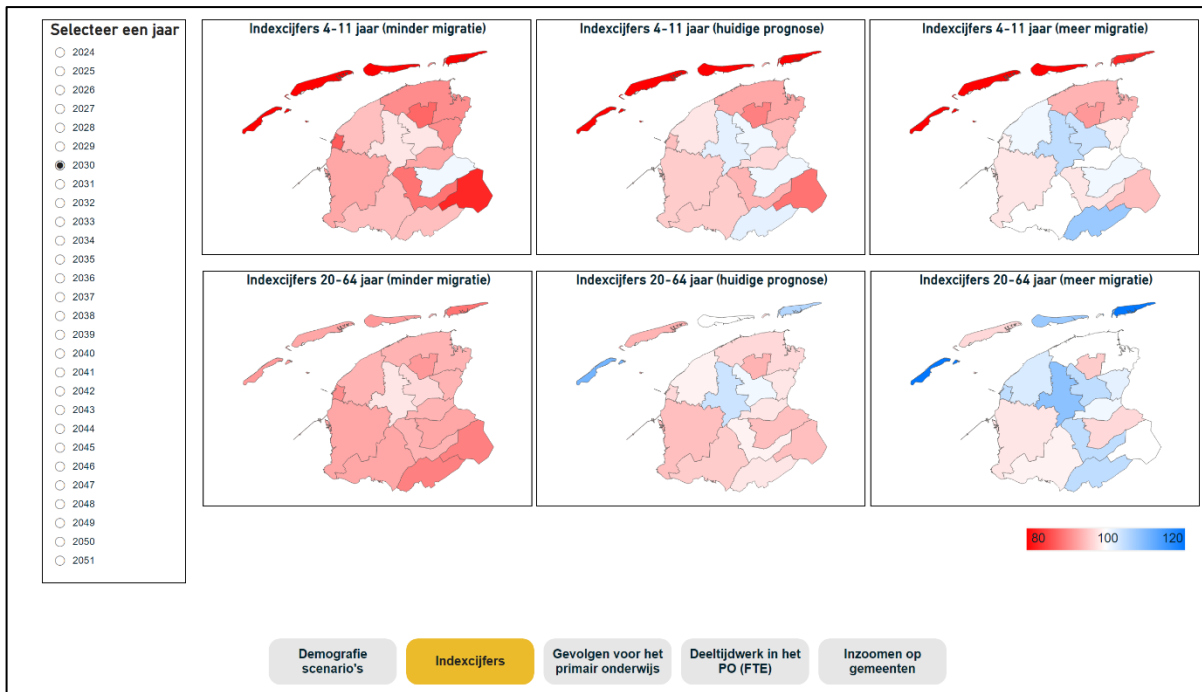
Het dashboard biedt de mogelijkheid om verschillende scenario's te verkennen. Het dashboard is opgebouwd uit 5 tabbladen:

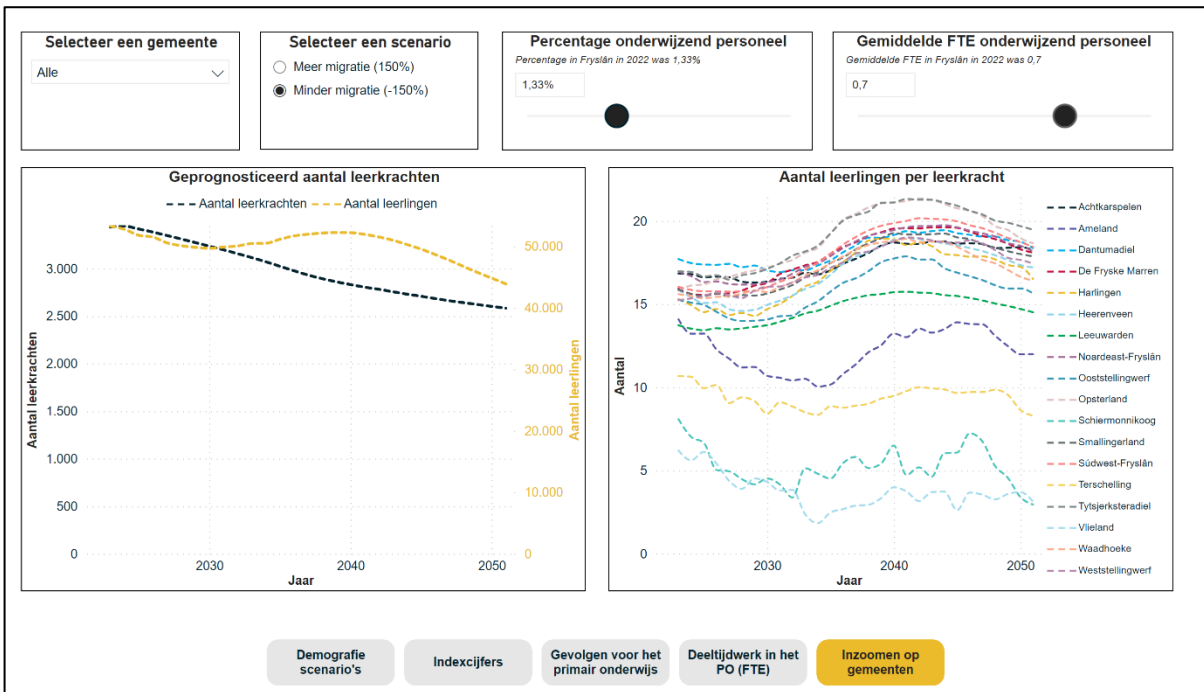
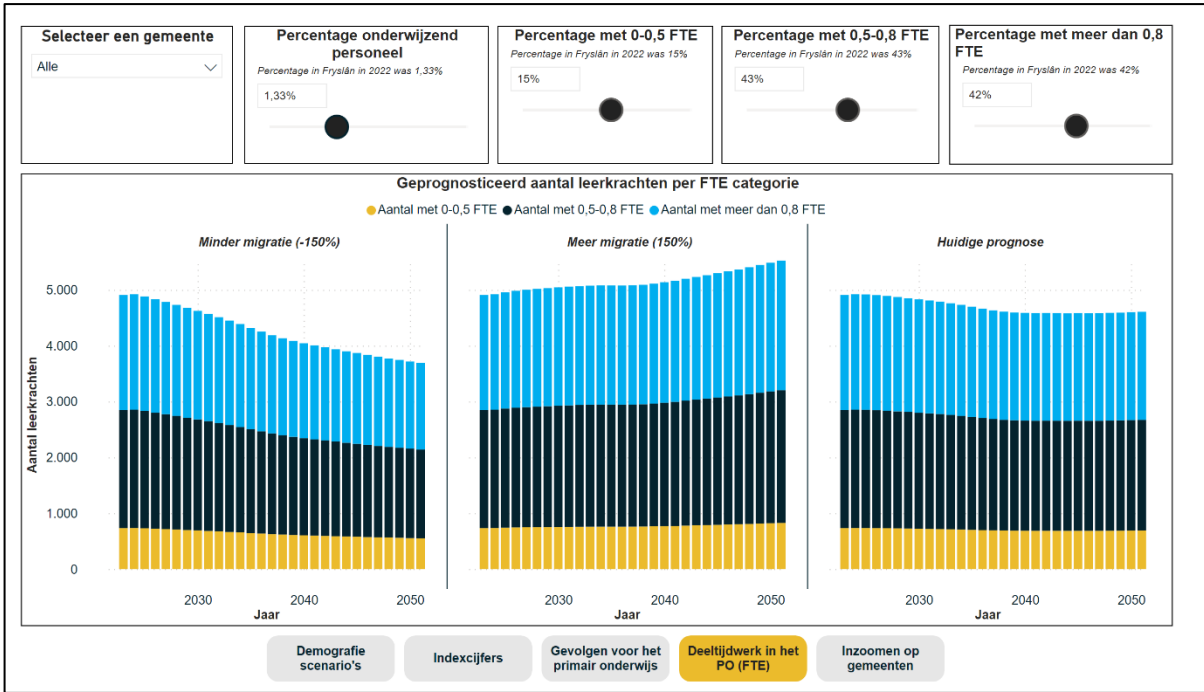
1. Demografische ontwikkeling per gemeente, migratie-scenario en leeftijdscategorie
2. Demografische verandering per leeftijdscategorie en scenario in beeld per gemeente m.b.v. indexcijfers
3. Prognose aantal leerkrachten en aantal leerlingen per leerkracht aan de hand van het percentage onderwijzend personeel en gemiddelde FTE
4. Verdeling FTE categorie (0-0,5 FTE, 0,5-0,8 FTE en meer dan 0,8 FTE) per scenario en gemeente
5. Verdere specificatie over aantal leerlingen, leerkrachten en aantal leerlingen per leerkracht op gemeenteniveau

De gebruiker kan zo het effect inzien als onderwijzend personeel gemiddeld gezien meer werken (hogere FTE), het gevolg van meer of minder onderwijzend personeel en hoe migratie de verdeling van FTE beïnvloedt. Hoe zijn onderwijsinnovaties in te zien? De veronderstelling is dat bijvoorbeeld meer gebruik van ICT of meer taakdifferentiatie dat men een hogere verdeling aantal leerlingen per leerkracht aan kan (ICT) of meer onderwijzend personeel heeft (taakdifferentiatie).

Bekijk het [dashboard online](#). Onderstaande afbeeldingen geven de verschillende tabbladen weer.

// AFSLUITEND

Het doel van het onderzoek is om partners te helpen bij het verkennen van toekomstige gevolgen van demografische veranderingen. Daarom zijn vier toekomstscenario's verkend. Daarnaast is een dashboard ontwikkeld waarin de scenario's worden vertaald naar aantallen leerlingen en leerkrachten. Samen geven de vier toekomstscenario's en het dashboard een beeld van een mogelijke toekomst en aanknopingspunten om de toekomst voorbereid tegemoet te treden. Op 4 april 2024 zijn deze resultaten gepresenteerd in de regio Zuidoost Friesland.

// BIJLAGE 1 - SAMENSTELLING KLANKBORDGROEP

Margriet Appeldorn, beleidsmedewerker onderwijs gemeente Ooststellingwerf

Jurriën de la Vieter van SchoolpleinNoord

Rombout de Wit, Projectleider Onderwijsregio VO Friesland, Noordoostpolder en Urk

Egbert de Vries, beleidsadviseur demografische ontwikkelingen en leefbaarheid, provincie Fryslân

Phia van den Berg, directeur bedrijfsvoering van Comprix

// BIJLAGE 2 - LITERATUUR EN BRONNEN

Adriaens, H., K de Vos (2022), Arbeidsmarkt voor leraren primair onderwijs 2022-2027, regio Friesland, Tilburg: Centerdata Research Institute

CBS, [Dashboard Bevolkingsprognose \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

Gopal, K., E. Bod, L. Groenemeijer, G. van Leeuwen, D. Omtzigt & M. Stuart-Fox (2023), Primos-prognose 2023: Prognose van bevolking, huishoudens en woningbehoefte. Delft: ABF Research

Nekkers, J. (2020), Wijzer in de toekomst: werken met toekomstscenario's. Amsterdam: Business Contact.

NIDI en CBS (2021). Bevolking 2050 in beeld: Opleiding, arbeid, zorg en wonen. [Bevolking 2050 in beeld: opleiding, arbeid, zorg en wonen \(nidi.nl\)](https://www.nidi.nl)

Provincie Fryslân, [Dashboard Prognose Bevolking en Huishoudens](https://www.fryslan.nl)

Provincie Fryslân, [Onderwijsmonitor](https://www.fryslan.nl)

Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (2024). *Gematigde groei – Rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050*. Den Haag. [Rapport en bijlagen | Staatscommissie demografische ontwikkelingen 2050 \(staatscommissie2050.nl\)](https://www.staatscommissie2050.nl)

UWV, november 2023 [Lerarentekorten po, vo en mbo \(werk.nl\)](https://www.uwv.nl)

VO-Raad. (2022, december 13). *Onderwijsregio's*. Opgehaald van Website van VO-raad: <https://www.vo-raad.nl/onderwerpen/onderwijsregio-s/wat-speelt-er>

BIJLAGE 3 - ONDERZOEK VERANTWOORDING

DEMOGRAFISCHE PROGNOSES

De demografische prognoses zijn afkomstig van de Provincie Fryslân. De provinciale prognose is opgesteld aan de hand van het Primos Interactief model (versie 2023) van ABF Research.

Primos-prognose

Het Primos Interactief model is een model van ABF Research, waarbij de landelijke prognoses van het Primos model 2023 overeenkomen met de landelijke prognoses opgesteld door het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS, 'Kernprognose 2022-2070' (december 2022)). Het Primos model vertaalt deze landelijke CBS-prognose naar provincie-, gemeente- en buurniveau. Hierbij wordt rekening gehouden met trendmatige verschillen tussen gemeentes.

De Primos-prognose is een prognose die is gebaseerd op historische trends, waarbij trends uit het verleden worden gebruikt om de toekomst te prognosticeren. De recentere jaren tellen voor het opstellen van de prognose zwaarder mee dan eerdere jaren. Met onverwachte gebeurtenissen of veranderende beleidskeuzes wordt geen rekening gehouden. Het Primos model doet per gemeente aannames over de volgende onderwerpen:

- o Fertiliteit
- o Sterfte
- o Buitenlands migratiesaldo
- o Binnenlands migratiesaldo
- o Huishoudensvorming¹

Fertiliteit en sterfte

Het aantal geboortes en sterfgevallen nationaal wordt door het Primos model toegedeeld aan gemeentes. Hierbij wordt rekening gehouden met de omvang en de samenstelling van de gemeentelijke bevolking. De verschillen in geboorte- en sterftetekansen tussen de gemeentes in het verleden worden meegenomen in de Primos-prognose.

Buitenlandse migratie

Bij de verdeling van het aantal nationale buitenlandse migranten over de verschillende gemeentes gebeurt op basis van het aantal buitenlandse migranten per gemeente in het recente verleden. Hier wordt rekening gehouden met de etniciteit van de buitenlandse migranten.

Binnenlandse migratie

Het Primos model onderscheidt migratie over korte afstand en migratie over lange afstand. De migratie over lange afstand wordt geschat op basis van trends in de migratie tussen de functionele woningmarktgebieden. Voor de migratie op korte afstand wordt gebruik gemaakt van een rekenmodel voor de vraag en het aanbod van de woningen op buurniveau.

Provincie Fryslân

De Provincie Fryslân doet eigen aannames voor het binnenlandse en buitenlandse migratiesaldo, maar volgt voor de andere thema's de aannames in het Primos model. De provincie Fryslân wijkt af van de baseline Primos prognose door gebruik te maken van trendextrapolatie van migratiecijfers uit het verleden.

Onzekerheden

Demografische ontwikkelingen zijn erg onzeker. De standaard Primos-prognose is een puntschatting. Om de bandbreedte van deze puntschatting te berekenen wordt gebruik gemaakt van twee varianten: Primos Hoog en Primos Laag. Deze varianten zijn gebaseerd op de 67% betrouwbaarheidsinterval van de nationale CBS-prognose.

Trendprognoses maken gebruik van ontwikkelingen in het recente verleden. Met name immigratie en emigratie bleken in het verleden lastig te prognosticeren. Het schaalniveau en de tijdshorizon zijn ook van invloed op de betrouwbaarheid. Naarmate het schaalniveau kleiner wordt, neemt ook de onzekerheid toe. De Primos-prognose op provincieniveau is betrouwbaarder dan op gemeenteniveau. De Primos-prognose wordt opgesteld voor een periode tot en met 2050. Hoe verder de prognose in de toekomst ligt, hoe groter de onzekerheid en het betrouwbaarheidsinterval.

Arbeidsmarkt prognose

Op basis van de demografische prognose kan de potentiële beroepsbevolking worden geschat. In dit onderzoek zijn dat alle mensen in de leeftijdscategorie 20-64 jaar oud. In de volgende stap is de beroepsbevolking bepaald. Dit zijn alle mensen die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking, CBS) of die geen werk hebben, recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking, CBS). Aangezien we niet de gegevens hebben van de bruto of netto arbeidsparticipatie in Friesland voor de leeftijdscategorie 20-64 jaar, hebben we gekeken naar de verhouding tussen het aantal personen die onderwijzend personeel zijn t.o.v. van de bevolking van 20-64 voor de jaren 2011 tot 2022. Gegevens van het onderwijzend personeel komen van DUO (Onderwijspersoneel primair onderwijs in aantal personen - Primair onderwijs - DUO Open Onderwijsdata). Zo is er een beeld ontstaan hoeveel personen er in het verleden werkte in het onderwijs in verhouding tot de totale bevolkingssamenstelling in de leeftijd 20-64 jaar. Het aandeel van de beroepsbevolking dat als leerkracht werkzaam is bepaald aan de hand van gegevens uit het verleden (zie hieronder). Gemiddeld gezien is 1,33% van de bevolking onderwijzend personeel.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Bevolking 20-64 jaar oud</i>	380.764	377.210	374.042	371.493	369.248	367.684	366.793	365.371	364.683	365.201	365.520	366.235
<i>Onderwijzend personeel</i>	5.415	5.078	4.999	4.890	4.779	4.781	4.808	4.924	4.828	4.885	4.937	4.882
<i>Percentage onderwijzend personeel</i>	1,42%	1,35%	1,34%	1,32%	1,29%	1,30%	1,31%	1,35%	1,32%	1,34%	1,35%	1,33%

Daarnaast zijn gegevens van DUO gebruikt omtrent FTE's. Zo is er rekening gehouden met het gemiddelde FTE en de verdeling FTE's (aantal personen met 0-0,5 FTE, 0,5-0,8 FTE, en meer dan 0,8 FTE).

Om het geprognoseerde aantal leerkrachten te berekenen is gebruik gemaakt van het aantal 20-64-jarigen * percentage onderwijzend personeel * gemiddelde FTE van het onderwijzend personeel. Elke gebruiker van het dashboard kan de gevolgen inspecteren van het aanpassen van het percentage onderwijzend personeel en gemiddelde FTE.

Voor de inschatting van het aantal leerlingen is gekeken naar de bevolking in de leeftijdscategorie 4-11 jaar uit de Primos prognoses. De berekening van het aantal leerlingen per geprognoseerde leerkracht is gedaan aan de hand van het totaal aantal leerlingen / (bevolking 20-64 jaar * % onderwijzend personeel * gemiddeld FTE).

De verdeling van geprognoseerde leerkrachten per FTE categorie is berekend aan de hand van drie categorieën: percentage personeel met 0-0,5 FTE (15% in 2022 in Fryslân), percentage personeel met 0,5-0,8 FTE (43% in 2022 in Fryslân) en het percentage personeel met een FTE boven de 0,8 (42% in 2022 in Fryslân). Elke gebruiker van het dashboard kan de gevolgen inspecteren van het aanpassen van de percentages FTE categorieën.

Scenario's

De meest impactvolle omgevingsfactoren zijn bepaald aan de hand van de DESTEP methode. Het projectteam en de klankbordgroep bestaande uit inhoudelijk experts hebben tijdens een bijeenkomst onderstaande DESTEP omgevingsfactoren besproken:

- Demografische ontwikkelingen
- Economische ontwikkelingen
- Sociaal-culturele ontwikkelingen
- Technologische ontwikkelingen
- Ecologische ontwikkelingen
- Politieke ontwikkelingen

In de eerste ronde zijn de verschillende omgevingsfactoren in kleine groepjes besproken. Welke van deze factoren hebben de grootste invloed op het lerarentekort in het primaire onderwijs in de provincie Friesland? In de tweede ronde zijn de genoemde factoren gerangschikt op basis van relevantie en mate van onzekerheid. Hier kwamen Migratie en (Onderwijs)innovatie als de meest impactvolle en onzekere factoren uit naar voren. Deze twee factoren vormen dan ook de assen van het assenstelsel.

De impact van verschillende scenario's op de bevolkingsprognose kan met het Primos Interactief model worden geprognoseerd.

Disclaimer: Het Primos model is een spreidingsmodel en gaat uit van de landelijke prognoses van het CBS. Het aanpassen van het buitenlandse migratiesaldo heeft invloed op de overige regio's en de uitkomsten van het model kunnen daardoor beïnvloed worden. Door verschillende scenario's voor het (buitenlandse) migratiesaldo door te berekenen is gekeken naar de invloed van deze aanpassingen op de uitkomsten van het model.

Planbureau Fryslân
Doelestraat 8a
8911 DX Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@planbureau Fryslan.nl
www.planbureau Fryslan.nl

Planbureau Fryslân wordt gesubsidieerd door de provincie Fryslân.

COLOFON

'Prognoses en perspectieven voor primair onderwijs in Fryslân' is een uitgave van het Planbureau Fryslân

Dit project is een samenwerking van DataFryslân en Planbureau Fryslân.

Auteurs

Carlos de Matos Fernandes, Nynke Slagter, Lourens la Roi en Tonny Huisink

Uitgave

Planbureau Fryslân
Doelestraat 8a 8911 DX Leeuwarden